

Polonezautók

A Warszawa-gyár, amely 27 évvel ezelőtt szovjet közreműködéssel épült, tavaly megkezdte a Polonez kocsik sorozatgyártását. Tavaly már 19 ezer darabot bocsátottak ki. A tervek szerint a termelés 1979-ben eléri a 100 ezret.

A szovjet autóipar szoro-

san együttműködik KGST-partnereivel. Lengyel vállalatok például lengéscsillapítókat, fékrendszereket készítenek a Zsigulik, illetve a Kamazok számára. A Szovjetunió Lada kocsikat, autoblakíveket, különféle alkatrészeket szállít cserébe.

Házastársi pótlék

Sz. J.-né szegedi olvasónk most lesz 55 éves. Férje nyugdíjas, és havi 1480 forintot kap. A nyugdíjon kívül egyéb jövedelmük nincs. Szeretné tudni, hogy az új rendelkezés szerinti jogosultak-e házastársi pótlékra, s ha igen, azt hivatalból fogják-e megállapítani, vagy külön kell igényelni.

A társadalombiztosítási törvény rendelkezései szerint 1979. január 1-től az a saját jogú nyugdíjas (öregségi, rokkantsági, vagy baleseti rokkantsági nyugdíjas), akinek a nyugdíja 1979-ben a havi kétezer forintot nem éri el, az általa eltartott házastársa (élettársa) után a nyugdíjához házastársi pótlékra jogosult. A rendelkezés szerint a kétezer forintba az ösztönző nyugdíjpótlék nem számít be. A férfinyugdíjast a vele együtt élő felesége vagy legalább egy év óta együtt élő élettársa után illeti meg a házastársi pótlék, ha a feleség (élettárs) az özvegy nyugdíjra jogosító életkort betöltötte, vagy rokkant és keresete, jövedelme, nyugellátása, baleseti nyugdíja az özvegy nyugdíj legkisebb összegét (1979-ben a havi 1110 forintot) nem haladja meg.

A házastársi pótlék a jogosultság megnyílásának napjától, de legkorábban az igény bejelentését megelőző hatodik hónap első napjától állapítható meg. A házastársi pótlékra a jogosultság annak a hónapnak az első napjával nyílik meg, amelyben a jogosultság valamennyi feltétele teljesült, de legkorábban annak a hónapnak az első napjával nyílik meg, amelytől a nyugdíj a teljes

hónapra korlátozás nélkül folyósítható. Nem folyósítható házastársi pótlék arra a hónapra, amelyben a nyugdíj nem teljes hónapra jár, továbbá arra a hónapra sem, amelyben a nyugdíj folyósítása szünetel, vagy azt korlátozottan folyósítják. A házastársi pótlék a nyugdíj igénylésekor azzal együtt a nyugdíjmegállapító szervnél, a nyugdíj megállapítása után pedig a nyugdíjfolyósító szervnél igényelhető.

A házastársi pótlék összege, ha az öregségi, rokkantsági és a baleseti rokkantsági nyugdíj összege a havi 1500 forintot nem haladja meg, havi 500 forint. Ha pedig az öregségi, a rokkantsági és a baleseti rokkantsági nyugdíj összege a havi 1500 forintot meghaladja, olyan összeg, amely a nyugdíjat kiegészíti kétezer forintra. Az öregségi, a munkaképtelenségi, a növelt összegű öregségi, illetőleg munkaképtelenségi járadékhoz a termelőszövetkezeti tagoknak havi 500 forint házastársi pótlék jár. Nem jár házastársi pótlék a járadékosnak akkor, ha a felesége is járadékban részesül.

Olvasónk, ha az 55. életévét betöltötte, akkor férje kérheti a nyugdíjfolyósító igazgatóságtól a házastársi pótlék megállapítását.

Dr. V. M.

Levél gyermekkori barátomhoz

Kedves Pistám!

Bizonyára csodálkozol, miért is éppen én írok most Neked. Eppen én, aki egyedül „emelkedtem ki” közülünk, régi rókusi haverok közül, akiknek egyike sem fürdött fürdőszobában élete első két évtizedében, és akiknek házi feladatait nem tudta játszani könnyedséggel megcsinálni helyettük a papa meg a mama. „Te vitted valamire, viszed is még, kicsit mindig is úri gyerek voltál”, mondták nekem néha, pedig akkor még csak az érettségire készülődtem. Nos, vittem-e eddig valamire, vagy mire fogom ezután, ne firtassuk. Inkább a hanghordozásokra emlékszem. Arra a soha ki nem mondható, önzertel-büszkeséggel a végsőkig titkolt vágyra, ami a mondatokból, a pillantásaitokból itt-ott — akár a harisnya egy, a sugárúti villamosban ülő nő combján (mindig észrevettük!) — elővillant. Amikor egy-két szót ejtettem olyan dolgokról — könyvekről, filmekről, képekről —, amelyek nekem élményt okoztak s ezeket meg szerettem volna osztani Veletek. Amikor utóljára beszélgettünk, nem tudom emlékszel-e, Te is céloztál erre újra. Azt mondtad: „tudod, nem volna mégsem egészen hülyeség ez a mostani nagy kampány, hogy tanuljunk, művelődjünk, meg minden. Akkor tudom én ezt, mikor néha olyan szavakat hallok tőled is, hogy szegyélem, hogy nem értem. Csak hát, ha én ezt elmondanám a műhelyben, kiröhögnek vagy hülyének néznének. Érted, miért...”

Pistám, most utólag öszintén bevallom: nem értettem akkor egészen. Néhány nappal ezelőtt láttam két filmet. Olyanoknak vetítették őket, akiknek az a feladatuk, hogy Te ne szegyéld magad, ha olyan szavakat hallasz. Ezeknek az embereknek a munkájáról szolt ez a két film, egészen pontosan: a munkásművelődés mai gyakorlatának két legnagyobb buktatójáról.

Az elsőben néhány üzem szerződést kötött fiatal képzőművészekkel, azok pedig a gyárakban kiállították műveiket — talán hallottál már ilyesmirtől. Megkérdezték a munkásokat, mit szólnak a képekhez, hogy tetszenek nekik. A válaszok nagyobb részét sejtethed. Hogy milyenek voltak a festmények? Nem értek a képzőművészet-hez, de az is igaz, hogy nem görnyedek nyolc órát egy asztal fölött hajolva, ahol pokolian egyforma időközökben, monoton egyhangúság-

gal érkeznek egymás után elem a felfüggesztett döglött csirkék, béna mozdulatlan-sággal várva arra, hogy megszabadítsam őket — egy nyisszantás, még egy nyisszantás — elnehezülten fityegő-lógó végtagjaiktól. A megkérdezett asszonyok ugyanis efféle munkát végeztek. Nem tudom, a Te munkád lehet, hogy némileg változatosabb, egy-egy alkatrész ki- és becsavarásával. De tudom, mit mondanál egészen őszintén (ha nem állna melletted két-három főnök, mikor egy újságíró megkérdez), ha ilyen képeket látnál. Királyokat, bohócokat, mindenféle ötletes mintákat ábrázoltak ezek a festmények. A festőnő, aki ezekért a képekért kicsikét többet kapott, mint a Te egyhavi fizetésed, azt mondta: „nem érdekl ezeket semmi, csak a pénz. Nem értenék ezek a barlangrajzok sem.” Az egyik asszony meg ezt: „én nem tudom, de talán jobb lenne, hogy ha már képeket akasztanak ki ide a műhelybe, akkor azok benőnnek, a mi munkánkat ábrázolnák”. Végül megkérdezték a festőnőt: „Hát akkor kinek jó ez?” Ő is szenvedett az értetlenségtől és az érdeklenségtől. Pár perc tévőva csend után a válasz: „nem tudom”.

A másik filmben néhány színész egy munkásszállás lakóinak előadta a My fair Lady felhívított-lerövidített keresztmetszetét. Később sokáig beszélt egy cigány srác. Furcsa, szomorkás mosoly volt az arcán. Elmondta, hogy egész életében szerette volna vinni valamire. Ahogy teltek a percek, okos és szomorú mondatait, hallgatva félelmetes embert tragédia játszódott le a szemük előtt. Körülményei, munkatársai megakadályozták, hogy ez a srác az lehessen, ami képességei és vágyai alapján lehetett volna. A kérdésre, hogy a látott harkni-produkció segít-e valamit gondjain, tudott-e adni valamit igényeihez, csak rázta a fejét. „Arra volt jó, hogy kikapcsolt. Addig se kellett szomorkodnom.”

Lehet, hogy most fölkapod a fejed, és azt mondd, amit anyám is sokszor, amikor este operettet nézett a tévében, futószalagos cipő, és papucs-készítés után: „nekem az kell, hogy valami megvigasztaljon, elterelje a figyelme-met”. Egyszóval, ha feladatot fogalmaznánk meg a „művelőknek”, azt mondhatnánk: vigasztalj!

Emlékszel, egyszer a Karcsi ki volt borulva, gyerünk

srácok, dobjunk be egy pár üveggel. Mentünk, Te flegmán megjegyezted: és azt hiszed, ez segít valamit? Lesz valami jobb — ettől? Most magyarazzam, hogy itt ugyanerről van szó?

Azt írtam az előbb, hogy sokáig nem értettem, miért is röhögnek ki a műhelybeli srácok, ha elmondanád nekik, hogy rossz érzés nem értett szavakat hallani, amiket az ember szeretne ismer-ni. Azért értem már, mert tudom: ők vagy láttak már hasonló kiállítást a műhelyben vagy azt mondják, amit a cigány srác mondott. Vagyis: mind a kétféleképpen fásultak már kétféle, rossz népművelői gyakorlattól. Az ember előbb-utóbb meggyűlöli azt, amire hiába vágyó-dik. Vagy amit rosszul adnak oda neki, bármilyen jól is esne különben. Ha azt mondom, az életmódot kellene megismerni (azt, ahogy Te is élsz, amire még jól emlékszem, mert kölcsönadtam Neked könyveket, mondtam, hogy klasszak, pár nap múlva kérdésemre mondtad: fáradt voltam már este, reggel nem akkor kellett kel-nem, mikor nekem) — még nem is mondtam sokat. Közismert dolgok ezek, persze, de én azt hiszem, ha nagyon mélyre ásnánk, találhatnánk olyan embereket a munkásművelődéssel foglalkozók között, akikre kicsit az jellemző, mint a Moldova György által leírt „proletár” írónak: azt hitte, hogy a lakatosok célba lönek a hegesztőpisztollyal...

Elmondhatnám annak a lányknak az esetét is, aki munkásművelődéssel foglalkozott, de elégedetlen volt a saját munkájával, elment

Energiamalmok

Az energia előállításának nem hagyományos módszerét után kutatva Japánban újabb kísérleteket folytatnak szélmalommal. Jelenleg kétfajta szélmalom típust vizsgálnak: a horizontális és a vertikális tengelyűt. A horizontális elhelyezkedő szárnyak nyolc méter hosszúak — különleges anyagokból: könnyű és stabil műanyagokból készült — propellereikkel még a másodpercenként húszméteres sebességgel fújó szél nyomását is kibírják.

A vertikális rendszerű malmoknak több karéj for-

dolgozni, munkások közé, a gyárba. Néhány dolgot meglátott, de a válságát nem oldotta meg: élesebben látott meg egy szakadékot, ennyi haszna lett belőle.

Hát akkor? Nincs közvetlen recept. Ha nekem eszembe jutott Ti, ott Rókuson, Ti és a szülem, amikor észreveszem, hogy jobban kezdtek figyelni, ha valami olyasmiről készülök beszélni, amit számotokra csak én ismerhetek, én, a „kiemelkedett” — akkor nem a két filmet látom újra magam előtt, nem is az indulatokat érzem újra, mint akkor. Nem. Csak a felelősséget érzem, ha sokszor nem is igen tudok mit tenni, bármennyire szeretnék is. Nem vagyok biztos abban, hogy a művelődés csakis a kultúra közvetlen értékeinek minden áron való eljuttatását jelenti Hozzátk. Abban sem, hogy erre milyen mértékben, milyen feltételeken át van szükség. Az előbb a „művelőket” említettem. Te a legutóbbi beszélgetésünk alkalmával, amit már az előbb idéztem, elírted őket. Inkább gondoljuk tovább a dolgot. A népművelőképés színvonalát és az általános iskolai képzés színvonalát. A valódi igényeket és a valódi anyagi érdekeltséget. A formális vállalásokat és az érdelemmel, lélektani-pedagógiai képzettséggel történt közeledést. A felismert szükség-szerűséget: hogy a művelődés a mindennapokat meghatározó lényeges gondokhoz kapcsolódjék, hogy életetek tényeiből lehessen kibontani a számotokra. És legfőképpen: a „kiemelkedettek” felelősségét, ami át nem váltható és el nem feledhető. Valakikért, akiket sokan nem tartanak „elég érettnek” bizonyos dolgokra. Amit a világon a legkönyebb dolog kimondani.

A régi üdvözléssel:

Domonkos László

SZ. SIMON ISTVÁN: 6.

Nagy vizek krónikája

„...a hozott áldozatok...”

Mielőtt még belemerülünk az 1879-es szegedi katasztrófa részleteibe, kanyarodjunk vissza a Tisza-völgy rendezésének alapfölkérdéséhez. Már csak azért is, mert nem számoltunk meg el a hatalmas vállalkozás eredményeiről, inkább csak azt kerülgöttük, összefüggés van-e Szeged végete és a Tisza-szabályozás között.

Akár történetileg nézzük, akár a korba próbáljuk ezt a dilemmát visszahelyezni, a mérleg egyértelműen a nagy vállalkozás időszerűségét és elengedhetetlen szükség-szerűségét mutatja.

A statisztika azt bizonyítja, hogy a múlt század harmincas éveiben a Tisza völgyében állandóan vízzel borított terület 221 ezer hektár volt, a legnagyobb vizek idején pedig 1 millió 192 ezer hektárt foglalt el földjeinkből. Ha ehhez hozzáadjuk a mellékfolyók ósi ártéreit is, majdnem 2 millió hektárt kapunk, melyből félmillió hektárt nyit örökösön a víz uralt. Ez hazánk mai területének 5,1, illetve 21,1 százaléka: (Amíg a víz így szétterült, maihoz hasonló magasságú árvizek természetesen nem alakulhattak ki. A szegedi vízmérőn mért rekordok is ezért nőnek állandóan. Az árvízi vízmagasságok sora: 1772-ben 630 cm, 1816-ban 623 cm, 1830-ban 614 cm, 1845-ben 642 cm, 1855-ben 68 cm, 1860-ban 670 cm, 1867-ben 722 cm, 1879-ben 806 cm... — s vegyük hozzá most már csak a tendenciát, meg azt, hogy 1970-ben 960 centiméteres vízállással küszködünk. „A folyó legmagasabb árvízszintje Szegednél a 19. század elejétől napjainkig kerekén 3 m-rel emelkedett, ugyan-

akkor a legkisebb víz szintje mintegy 120 centiméterrel süllyedt. A korábban átlagosan 2,5-3,0 méter magas és mindössze 10 méter talpszélességű töltések e szakaszon 7 méter magasságra épültek ki, aminek 44 méter talpszélessége felel meg. Ennek tulajdonítható, hogy az 1879. évi árvízi csúcsot 117 centiméterrel meghaladó 1932. évi árvíz is gát-szakadás és kiöntés nélkül vonult le” (Degen Imre).

Találtam egy nemzetközi összehasonlító táblázatot is a vízügyi irodalomban. Ez katasztrális holdban számol, de az arányok ugyanúgy érzékelhetők. Az európai nagy ármentesítési munkálatokkal a Loire-től 180 ezer holdat, a Zuyder-Zee-től 320 ezret, a Pó-tól 1 millió 200 ezret, Hollandiában 2 millió 500 ezret, Magyarországon pedig 4 millió 100 ezer holdat nyertek a folyóktól, s ennek nagyobb része, 3 millió hold nyereség a Tisza völgyében fekszik!

A védelmi töltések hossza a Loire mentén 483 km. Hollandiában 1054 km, a Pó völgyében 2387 km — Magyarországon együttesen 4000 kilométer! Most újra szakítsuk ki ebből a Tisza „részesedését”: ez 2700 kilométer! Ha nem dekázunk, csak nagyvonalúan nézzük meg a számokat, kiderül az összehasonlításból, hogy Magyarországon egymaga majdnem ugyanakkora területet nyert s ugyanígy gátat épített, mint a többi nagy vállalkozás együttesen!

Természetesen ennek nemzetközi elismerése sem maradt el. Egy francia mérnököt idézek: „Ez a nagyszabású munka nem marad el sem fontosság, sem az elért eredmények tekintetében a Pó-völgy ármentesítése mögött. Az a terjedelmes síkság, amelynek közepén a Tisza folyik, azelőtt mocsaras terület volt; ma különlegesen termékeny és gazdag területté vált, mely Európa élelétárainak egyike. A szántóföldi termelés tekintélyes mértékben növekedett; a mentesített terület tanyák, falvak és városok borítja, vasútvonalak szelik át és növekvő népesség lakja... Az eredmények igazolják a munkálatokat és a hozott áldozatok bőségesen megtérültek” (Cuénot, G.).

A munka méreteire jellemző, hogy a szegedi nagyvíz évig az országban közel 400 mederátvágás készült el, s ezzel sok-sok kanyarulatot vágtak le. Vízügyi értékelését pedig így summázzák: „A Tisza szabályozása... a legnagyobb méretű és jelentőségű munka volt, amelyet az ország terü-

letén azért végeztek. Már a Tisza-völgy természetföldrajzi viszonyaiban előidézett változások miatt is egyedülálló méretű természetátalakító tevékenységnek tekinthető. Gazdasági jelentősége — a mezőgazdasági, közlekedési és települési viszonyok megváltoztatásában betöltött szerepe — pedig annyira messzeható és szerteágazó, hogy a szó legszorosabb értelmében véve: felbecsülhetetlen... A szabályozás új Tiszát teremtett... Tiszaujlaktól a torkolatig terjedő eredeti 1214 km hosszú pályáját több mint egyharmadával, 453 km-re rövidítette meg. A szabályozás utáni Tisza-meder hossza 761 km... a folyó esése több mint másfélszeresére nőtt. Ennek megfelelően a folyó vízjárása is hevesebbé vált... Ez a változás... végeredményben az eredményes árvízvédekezés lehetőségeit, esélyeit is javította” (Botár Imre—Károlyi Zsigmond). Ugyanez a szerzőpáros hívja fel a figyelmet arra, hogy ezt a nagy műszaki vállalkozást végül is Kvaszay Jenő és munkatársai vitték véghez teljesen, visszatérve a reformkori haladó hagyományokhoz, Széchenyi és Vásárhelyi szelleméhez. Így sikerült az ármentesített és az árvízvédelmet olyan biztonsági fokra emelni, hogy a korábban nem ismert rendkívüli árvizek egész sorának próbáját is kiállta és évtizedekig kielégítőnek bizonyult. Igaz azonban, hogy ehhez azért hozzásegítette az utódokat a nagy lecke is, amelyen Szeged elbukott, mert a külföldi szakértő bizottság is megállapította, hogy „az a nagy sietés, amelylyel a töltések építettek, hátrányos volt úgy azok jó vonalbeli elhelyezésére, mint szerkezetükre nézve... az ebből származó károk okvetlenül sokkal nagyobbak voltak, mint azok a költségtöbblet, mely a töltéseknek elegendő erőre építésére még fordítandó lett volna. Ezer feltételek elmulasztása okozta a szegedi katasztrófát...”

Igy aztán mégis csak le kellett írni, hogy előtte jellemző volt: a kormány és a törvényhozás teljes közömbös-sége, a befőtő bürokrácia, az anarchia, sőt a korrupció és a hibák felelőtlen felhatalozása — a hibávalól áldozatok. Vagyis itt és így kanyarodunk vissza a szegedi nagyvízhez ismét, amelynek hatására aztán a Tisza-völgy rendezésének feladata azzá az általános érdekű nemzeti ügyé emelkedett, amivé a munkálatokat elindító Széchenyi István és Vásárhelyi Pál kívánta tenni.

(Folytatjuk.)